

Tussen hemel en waarde

TUSSEN HEMEL EN WAARDE

ZIN ZOEKEN ALS PELGRIM

PIETER GRIMBERGEN

Met medewerking van Henriët Griffioen,
Hanny Morsink en Sebastiaan Oosthout

zilt

Tussen hemel een waarde
Zin zoeken als pelgrim
Pieter Grimbergen

1^e druk 2026

ISBN 9789493198906
ISBN e-book 9789493198913
NUR 728

Tekst: © Pieter Grimbergen
Met bijdragen van Henriët Griffioen, Hanny Morsink
en Sebastiaan Oosthout
Illustraties: foto's van Henriët Griffioen, Hanny Morsink,
Sebastiaan Oosthout, Wilmy van der Wilk en Pieter Grimbergen
(alle foto's zijn met mobiele telefoons gemaakt, tenzij anders vermeld)

Dank aan Susanne Kamoen (kunstenares) voor de tekening
(fineliner, 2025) van de GR25 Camino de Santiago de Compostella
na *Een woord vooraf*, voor dit boek gemaakt.

Overige bron illustraties: www.commonswikimedia.org public domain
Coverfoto: Henriët Griffioen
Omslagontwerp: Limoen Design
Binnenwerk: Gewoon Geertje
Auteursfoto: Hans Makkink Fotografie, Lochem
Redactie en correctie: Janet Pronk-Dekker

© Uitgeverij Zilt 2026
Alle rechten voorbehouden.
www.uitgeverijzilt.nl

“Ook jij wordt opgevangen”

(RIP Henk)

*Voor iedereen die de ander steunt in zin zoeken en zoektochten,
Met aanmoedigingen, met geloof, hoop en liefde,
In de voortzetting van het vertrouwen van Henk
In opgevangen te worden en in het recht aankijken van je pad.*

INHOUD

Een woord vooraf	9
Hoofdstuk 1 – Leven als pelgrim	15
a. Hemel, waarde en zin zoeken	17
b. Het niet-weten	21
c. Pelgrim in een bio	26
d. Waar ligt de grens?	29
e. God, waarom?	31
Hoofdstuk 2 – Rondom waarden	37
a. Liefde	41
b. Vieren	46
c. Godsbesef	52
d. Vertrouwen	58
e. Hoop	63
Hoofdstuk 3 – Rondom pelgrimsvragen	67
a. Verleden	70
b. Heden	74
c. Toekomst	78
d. Wonderen	82
e. Pelgrimsvragen	88

Hoofdstuk 4 – Gesprekken met drie pelgrims	93
a. Een voetreis naar Santiago. In gesprek met Henriët Griffioen: was haar pelgrimage puur spiritueel en religieus?	96
b. Te voet en op de fiets. In gesprek met Hanny Morsink: is onderweg zijn altijd het idee?	108
c. Een fietsreis naar Rome. In gesprek met Sebastiaan Oosthout: was zijn pelgrimage seculier?	118
 Hoofdstuk 5 – <i>Bittersweet</i> rond zin zoeken	 131
a. Zielenpijn	136
b. Heimwee	140
c. Keuzestress	144
d. Wachten	148
e. Einde	153
 Een woord achteraf	 157
a. Tijdloos	158
b. <i>Travel on</i>	160
c. Afscheid	162
 Dank	 169
Literatuur	171
 Artikelen	 176
Websites	179
Over de auteur	181

EEN WOORD VOORAF

Actueel en waarom

“Ik denk dat er iets meer is tussen hemel en aarde”, hoor ik vaak zeggen, direct bijna verexcuserend gevolgd door: “maar ik geloof niet, hoor!” Toch zijn steeds meer mensen zoekende. Praten zij over zin zoeken? De hemel, de aarde, alles ertussen, ze worden in één adem genoemd. Bijna iedereen zoekt, ook al zullen er onder jullie zijn, die zeggen: “Ik zoek niet hoor, schei toch uit met die *talk*, gewoon doen, hopla!” Dat *iets* fascineert me. *Iets* hoeft niet te bewezen worden, mijn geloof ook niet. En hier raken *iets* en geloof elkaar.

In dit boek deel ik belevingen en ervaringen uit mijn privé- en werklevens op openhartige en persoonlijke wijze. Zoeken staat centraal. Ik kan niet ontkomen aan de herbenoeming van levenswaarden, mijn geloof, het niet-geloven van de ander, het weten en niet-weten, omarmingen en belemmeringen tijdens het zoeken. Dit is een actueel boek, want naast alle spierballentaal en gewelddadige acties waarvan we getuige zijn, zoeken we meer dan ooit.

Actualiteit gaat over alert zijn. Ik zoek, maar hoop altijd weer dat ik wakker en scherpzinnig blijf vanuit betrokkenheid. Bij apathie stopt zoeken abrupt. In hoofdstuk 5 deel ik in de eerste

drie besprekingen enkele ervaringen met apathie tijdens openbare bijeenkomsten. In een tijd waarin overprikkeling dreigt, valt het niet mee om altijd maar weer scherpzinnigheid op te brengen. Toch doe ik een uitnodiging hiertoe, aan jou en aan mijzelf.

Zoeken is een intens proces. Je hebt lang niet altijd een spoor of geur die jou zou kunnen leiden tijdens je zoektocht. Je gaat op pad. Met openstelling, nieuwsgierigheid en moed. En niet-vinden is geen afgang, je zoekt tenminste. “Speuren is wat anders dan zoeken, een spoor kan je ergens heenbrengen”, zei Michel (de trainer zoeken van mijn hond), “maar zoeken – zonder spoor of geur – is veel vermoeiender voor je hond. Het terrein moet afgescand worden totdat ze iets oppakt. Het is hard werken.” Bij mensen is het niet anders. Er komt ontzettend veel bij kijken en bij zin zoeken al helemaal.

Spierballentaal

Er is één onderwerp waarin zoeken aanwezig en spierballentaal en geweld afwezig zijn: de pelgrimstocht. Pelgrims gaan op pelgrimage. Wanneer je op Wikipedia zoekt naar wat een pelgrim is, lees je over iemand die een reis maakt naar een (vaak, niet altijd) heilige plek met religieuze, spirituele en/of fysieke motivaties. Het woord is afgeleid van het Latijnse *peregrinus*, dat vreemdeling of buitenlander betekent. Deze bewoording benadrukt de afstand die een pelgrim aflegt. Herkenbare onderdelen van een pelgrimstocht (pelgrimage) zijn bidden, mediteren, eren, vragen en vooral zoeken. Zoeken naar bezinning, naar toegang tot je levensvragen of naar een diepere verbinding met het heilige. Zoeken naar de wereld, naar jezelf, naar menswording, vol ontmoetingen met anderen. Net als zij, jij, net als ik: we zijn nooit de enige. Zoals op mijn werkkleding staat: *Together we're one*.

Hoogtepunten

Hoogtepunten in mijn schrijfproces waren ongetwijfeld de drie gesprekken met pelgrims, waarover je in hoofdstuk 4 leest. Wereldwijd gaan er jaarlijks tientallen miljoenen mensen op pelgrimstocht. In mijn eigen omgeving moesten er dus pelgrims zijn. De drie belangrijke pelgrimsvragen zijn:

1. *waar kom je vandaan,*
2. *waar ben je nu, en*
3. *waar ga je naartoe?*

Ze spelen een rol in iedere letter die ik opschreef. Een pelgrimstocht maak je omdat je zoekt. Waarom, wat zijn m'n motivaties om zo'n intens en vaak lastig pad te gaan? Hebben de (religieuze en seculiere) motivaties van pelgrims geholpen bij de drie pelgrimsvragen? Worden mogelijke antwoorden na de tocht herzien? En dat *iets* waarover men spreekt, vonden zij het? Hoe belangrijk is het om dat *iets* daadwerkelijk te vinden?

Zin, zoeken, inspiratie

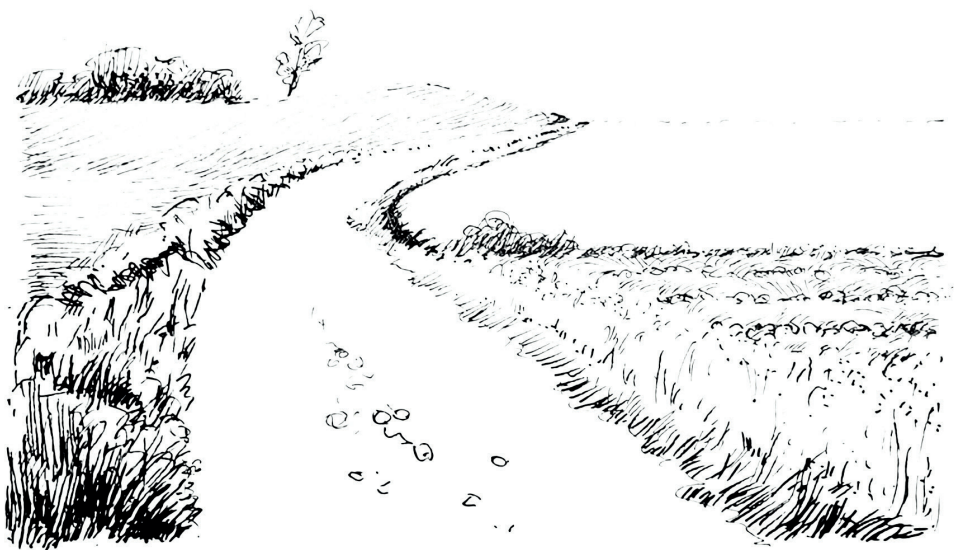
Zoeken naar zin en zingeving doen we allemaal op onze eigen manier. Zoeken heeft zin en is een voorrecht om te kunnen doen, vooral het zoeken *naar* zin. Zin zoeken. *Bittersweet*, met zowel geluk als verdriet, plezier als pijn en zowel fijn als vervelend. Wat een geluk dat ik een paar inspiratoren in zin zoeken mocht ontmoeten, zoals Henri Nouwen en Pater Jan van Kilsdonk. Je gaat beiden in dit boek regelmatig tegenkomen. Inspiratie is voeding en ik wens je dat van harte. Misschien is zin zoeken het meest menselijke en inspirerende gebaar naar jezelf en naar de samenleving. Het speelt zich allemaal veel meer af tussen hemel en waarde dan alleen maar tussen hemel en aarde. *Iets* koesteren is van waarde.

Uitgedaagd

Ik schrijf in een tijdsbeeld dat zich kenmerkt door opkomende onvrede, harde bewoordingen, elkaar de maat nemen en door de angst te verliezen wat je hebt (*fear for falling*). We claimen onze eigen ruimte. Wat we vroeger extreem vonden, is nu de *mainstream*. Spierballentaal is geaccepteerde retoriek geworden. Vele kerken kampen met leegloop. Spreken kerken een onbegrijpelijk taal? Klopt het beeld van de ontstane *mainstream* en is het wel duidelijk waarom er kerken zijn die juist nu leeglopen? Het aantal podcasts over spiritualiteit groeit. Dus er is een hang naar spiritualiteit en religiositeit, zou je zeggen.

Bidden hoort bij mijn dagelijks leven vanuit mijn geloof en als christen, vandaaruit schrijf ik ook. Misschien noem jij het meditatie, reflectie, denkmoment, of het *niets*, alles is goed. Wanneer je in dit boek het woord bidden tegenkomt, bedenk hoe jij jouw moment van denken en van stilte het liefste noemt. Bidden wordt (helaas) regelmatig gekoppeld aan *vroeguh*. En toch is er juist nu een groeiende behoefte aan stilte. Bidden en stilte gaan samen, net als bidden en concentreren. Het woord *focus* en werkwoord *focussen* zijn in onze taal sterker dan ooit vertegenwoordigd door overvolle agenda's en stevige prestatiedruk. Gebed, meditatie, reflectie en denkmomenten zijn razend actueel.

Ik nodig je uit om over alles wat je leest eens na te denken. Ervaar het als – hopelijk soms onverwachtse – spellenprikjes.

GR25 SANTIAGO DE COMPOSTELLA,
TEKENING: SUSANNE KAMOEN, FINELINER

1

LEVEN ALS PELGRIM

- a. HEMEL, WAARDE EN ZIN ZOEKEN
 - b. HET NIET-WETEN
 - c. PELGRIM IN EEN BIO
 - d. WAAR LIGT DE GRENS?
 - e. GOD, WAAROM?

Appèl

A. HEMEL, WAARDE EN ZIN ZOEKEN

De titel *Tussen hemel en waarde* roept vragen op. Wat versta je onder hemel, wat is een waarde, wat is zin en waar zoek je naar? En ga je op pad? Onderwerpen die om discretie vragen. Vragen die je onmogelijk kunt beantwoorden. Het schrijfproces werd een slalom.

De hemel als contrast met de hel ligt niet in mijn aandachtsveld. Ik zie de hemel als een heilige plek waar ruimte is voor iedereen ongeacht huidskleur, gender, rijk, arm, afkomst en richting in levensbeschouwing. De uitdrukking ‘doe maar gewoon’ is naar mijn overtuiging volstrekt irrelevant en niet-hemels. De hemel kan een plek op onze aarde zijn, in jouw omgeving of in jezelf. Ongewoon en bijzonder. Gaat het *iets* over jouw visie op ‘hemel(s)’?

Het zoeken naar waarde leverde me een paar jaar geleden een daverende confrontatie op. In een cursus van Brené Brown¹ BLI stelde Brown de vraag: “Noteer eens drie levenswaarden.” Zo simpel als de vraag lijkt, ik kwam er niet op. Frustrerend, want ik moest ze hebben: ik leef toch! Radeloosheid, onmacht, een beetje boos zelfs. Ik las voor de zoveelste keer de omschrijving van levenswaarde door Steven Hayes.² Hayes beschrijft levenswaarde als datgene waar je zo dicht mogelijk langs wilt leven vanuit het diepst van je ziel. Mijn waarden kwamen dagen later een voor een opzetten.

Tussen hemel en waarde zit een enorm groot veld. Daarin speelt zich van alles af, onder andere zoeken. Pelgrims vormen

1 Brené Brown, USA, 1956, onderzoekshoogleraar, public speaker, auteur, coach.

2 Steven Hayes, USA, 1948, psycholoog, hoogleraar University Nevada, grondlegger van Acceptance and Commitment Therapy ACT.

een schoolvoorbeeld van zoekers: zij houden zich bezig met het zoeken naar levenswaarden en leggen een tocht af met religieuze, spirituele en fysieke motivaties. Er is meestal sprake van een tastbare (geografisch bepaalde) plaats als einddoel. Denk maar aan onder andere Jeruzalem, Mekka, Rome, Santiago de Compostella en Lourdes. Allemaal plaatsen waar religie, geloof en spiritualiteit een grote rol spelen. Bezoekers van deze pelgrimsoorden zoeken naar mogelijkheden in inspiratie, inkeer, strohalmen, richting, richtpunten en bescherming. Met uitdagingen, fysiek en mentaal, wereldlijk en religieus. Pelgrims ervaren prachtige stiltemomenten, mooie ontmoetingen, be-en aanmoedigingen, onverwachtse handreikingen en solidariteit. Maar ook: stevige ontberingen.

We zien in de laatste jaren dat de belangstelling voor seculiere pelgrimstochten sterk toeneemt. Er is een behoefte aan een nieuwe, oneerbiedig gezegd, seculiere religiositeit ontstaan. Pelgrimsplekken zijn dan bijvoorbeeld graven of gedenktekens van bekende personen. Het graf van Jim Morrison³ in Parijs bijvoorbeeld trekt miljoenen mensen per jaar die zeggen dat deze plek voor hen een pelgrimsoord is. Wie ben ik dan om te zeggen dat dit geen pelgrimsoord zou zijn omdat geloof er geen rol in speelt.

In Nederland is er *The walk of wisdom*, een voettocht van honderdzevenenveertig kilometer rondom Nijmegen. Het is een seculiere pelgrimroute met de natuur als inspiratiebron. *The walk of wisdom* knoopt verschillende natuurgebieden aan elkaar. Deze tocht krijgt steeds meer bekendheid, mede omdat enkele bekende Nederlanders zoals Jan Terlouw⁴ de *Walk of*

3 Jim Morrison, 1943-1971, USA, zanger, dichter tekstschrijver, frontman van de rockband The Doors.

4 Jan Terlouw, NL, 1931-2025, politicus, schrijver en natuurkundige, was lid van de Tweede Kamer, minister van Economische Zaken en Commissaris van de Koningin in Gelderland.

wisdom hebben afgelegd. De natuur inspireert. Mag ik je een boek aanraden waarin de auteur je aan de hand meeneemt op haar pelgrimstocht in de natuur? Lees *Pilgrim at Tinker Creek* van Annie Dillard.⁵ Volgens Dillard zijn haar observaties, tot in het detail beschreven, illustraties van een pelgrimstocht in de natuur.

BEWEGWIJZERING WALK OF WISDOM.

BRON: WIKIMEDIA COMMONS FREE PUBLICITY

De teksten uit de bundel *Stille wandelingen*⁶ lijken vaak zijpaden en kronkels. Hieronder staat de eerste in dit boek, *Zin en zoeken*. Zijpaden en kronkels geven juist uitzichtpunten. Tussen hemel en waarde, zin zoeken als pelgrim. Wandel je met me mee?

⁵ Annie Dillard, USA, 1945, quaker, auteur, ontving in 2019 de Pulitzerprijs voor *Pilgrim at Tinker Creek*.

⁶ *Stille wandelingen*, 2025, 30 columns met levensvragen, in eigen beheer door de auteur uitgebracht met de gehele opbrengst ten bate van onderzoek hersentumoren van de hersenstichting.nl.

Zin en zoeken

*Zinvol, zin en vol, wat een combinatie.
Vol zin in het leven, alles erop en eraan,
Leren goed te leven, over zin zoeken gesproken.
Maar mijn leren gaat anders bij jou.*

*Je levenswaarden zoeken is al zinvol genoeg,
Tijdelijke waarden en blijvende waarden.
De blijvende waarden gaan niet over dingen,
Ooit moest ik er drie noemen, ik kwam er niet op.*

*Levenswaarden zijn zinvol en heel erg flexibel,
Ook hier weer: de tijd is uiteindelijk leidend.
Wrijven helpt niet en met veel te veel poetsen
Forceer je van alles en wordt glans juist doffer*